

آیات اخلاقی در قرآن

۱. توکل: « وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا » (طلاق / ۳) وهر کس بر خدا توکل کند، کفایت امرش را می‌کند، خداوند فرمان خود را به انجام می‌رساند، و خدا برای هر چیزی اندازه‌ای قرار داده است.
۲. تقوا: « مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ » (طلاق / ۲ و ۳) هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می‌کند و او از جایی که گمان ندارد، روزی می‌دهد.
۳. شکر نعمت، کفر نعمت: « لَيْنِ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَ لَيْنِ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ » (ابراهیم / ۷) اگر شکرگزاری کنید، (نعمت خود را) بر شما خواهم افزود، و اگر ناسپاسی کنید، مجازاتم شدید است.
۴. صبر: « وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ » (انفال / ۴۶) و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت‌کنندگان است.
۵. توبه: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ يُدْخِلَكُمُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ » (تحریم / ۸) ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بسوی خدا توبه کنید، توبه‌ای خالص، امید است (با این کار) پروردگارتان گناهانتان را ببخشد و شما را در باغهایی از بهشت که نهرها از زیر درختانش جاری است، وارد کند.
۶. اخلاص: « فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ » (غافر / ۱۴) (تنها) خدا را بخوانید و دین خود را برای او خالص کنید، هر چند کافران ناخشنود باشند.
۷. رضا: « رِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ » (توبه / ۷۲) و خشنودی خدا بزرگتر است.
۸. احترام به پدر و مادر: « لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا » (بقره / ۸۳) جز خدا را نپرستید و به پدر و مادر خود احسان کنید.
۹. خوش گفتاری: « وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا » (بقره / ۸۳) و با مردم (به زبان) خوش سخن بگویید.
۱۰. امانت: « إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا » (نساء / ۵۸) خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانتها را به صاحبانش بدهید.
۱۱. عدل: « إِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ » (نساء / ۵۸) هنگامی که میان مردم داوری می‌کنید، به عدالت داوری کنید.
۱۲. امر به معروف و نهی از منکر: « وَ لَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ » (ال عمران / ۱۰۴) باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند و آنها همان رستگارانند.
۱۳. نقض عهد، قطع رحم، فساد: « وَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ » (رعد / ۲۵) آنها که عهد الهی را پس از محکم کردن می‌شکنند، و پیوندهایی را که خدا دستور به برقراری آن داده قطع می‌کنند، و در روی زمین فساد می‌کنند، لعنت برای آنهاست.
۱۴. پیروی از احسن: « الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَٰئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ » (زمر / ۱۸) همان کسانی که سخنان را می‌شنوند و از نیکوترین آنها پیروی می‌کنند، آنان کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده، و آنها خردمندانند.
۱۵. صدق و راستگویی: « اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ » (توبه / ۱۱۹) از خدا بترسید و با راستگویان باشید.
۱۶. قرض الحسنه: « مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَ اللَّهُ يَقْبِضُ وَ يَبْصُطُ » (بقره / ۲۴۵) کیست که به خدا قرض الحسنه دهد، تا خدا بر آن چند برابر بیفزاید؟ خدا تنگدستی دهد و توانگری بخشد.
۱۷. قولنامه: « إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ » (بقره / ۲۸۲) چون وامی تا مدتی معین به یکدیگر می‌دهید، آن را بنویسید.
۱۸. تمسخر و استهزاء: « الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ » (توبه / ۷۹) آنهايي که از مؤمنان اطاعت کار، در صداقتشان عیب جویی می‌کنند، و کسانی را که (برای انفاق در راه خدا) جز به مقدار (ناچیز) توانایی خود دسترسی ندارند، مسخره می‌نمایند، خدا آنها را مسخره می‌کند و برای آنها عذاب دردناکی است.
۱۹. القاب زشت: « وَ لَا تَنَابَرُوا بِالْألقَابِ » (حجرات / ۱۱) و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید.

۲۰. دروغ: « وَ لَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَ هَذَا حَرَامٌ لَتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ » (نحل / ۱۱۶) به خاطر دروغی که بر زبانتان جاری می‌شود نگویید این حلال است و آن حرام، تا بر خدا افترا ببندید.
۲۱. بخل: « وَ لَا يَخْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » (ال عمران / ۱۸۰) کسانی که بخل می‌ورزند، و آنچه را خدا از فضل خویش به آنان داده انفاق نمی‌کنند، گمان نکنند این کار به سود آنها است، بلکه برای آنها شر است بزودی در روز قیامت، آنچه را نسبت به آن بخل ورزیدند، همانند طوقی به گردنشان می‌افکنند.
۲۲. غیبت: « وَ لَا يَغْتَبِ بَغْضُكُمْ بَغْضًا أَوْ يَحِبَّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ » (حجرات / ۱۲) و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکنند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟ (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید.
۲۳. گمان بد: « اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ » (حجرات / ۱۲) از بسیاری از گمانها بپرهیزید، چرا که بعضی از گمانها گناه است.
۲۴. تجسس: « وَ لَا تَجَسَّسُوا » (حجرات / ۱۲) و هرگز (در کار دیگران) تجسس نکنید.
۲۵. حسد: « أَمْ يَخْسَدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ » (نساء / ۵۴) با اینکه نسبت به مردم و بر آنچه خدا از فضلش به آنان بخشیده، حسد می‌ورزند؟
۲۶. ظلم: « وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ » (شعراء / ۲۲۷) آنها که ستم کردند به زودی می‌دانند که بازگشتشان به کجاست.
۲۷. شایع کردن زشتیها (تشبیح فاحشه): « إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ » (نور / ۱۹) کسانی که دوست دارند زشتیها در میان مردم با ایمان شیوع یابد، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت است.
۲۸. سخن چینی: « هَمَّازٌ مَّشَاءٌ بِنَمِيمٍ » (قلم / ۱۱) کسی که بسیار عیبجوست و به سخن چینی آمد و شد می‌کند، (پیروی مکن).
۲۹. عیب‌جویی: « وَ يَلْ لِكُلِّ هَمْزٍ لَمَزَةٍ » (همزه / ۱) وای بر هر بدگوی عیبجویی.